

РОЗПОДІЛ ДЕРЖЗАМОВЛЕННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Д. М. Загірняк

Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського
вул. Першотравнева, 20, м. Кременчук, 39600, Україна. E-mail: deniszagirniak@gmail.com

У статті як панацею від хронічного недофінансування державної вищої освіти використано концептуальний прийом, що дозволяє державі одночасно як регулятору відносин у сфері вищої освіти і замовнику освітніх послуг досягти компромісу з постачальниками. Суть прийому полягає у визначенні для закладів вищої освіти мінімально можливого щодо безбитковості обсягу поставок послуг, який вони зобов'язуються продати державі як регулятору. В свою чергу, держава як замовник зобов'язується розділити з закладами вищої освіти відповідальність за допомогою придбання частини послуг за умови продажу мінімального обсягу. Запропонований прийом дозволяє досягти єдності регульовальної та комерційної складових у діяльності держави у сфері вищої освіти.

Ключові слова: фінансування вищої освіти, заклад вищої освіти, держзамовлення, обсяг послуг, безбитковість, прагматизм, сфера вищої освіти.

РАСПРЕДЕЛЕНИЕ ГОСЗАКАЗА КАК ИНСТРУМЕНТ ФИНАНСОВОЙ ПОЛИТИКИ В СФЕРЕ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

Д. М. Загірняк

Кременчугский национальный университет имени Михаила Остроградского
ул. Первомайская, 20, г. Кременчуг, 39600, Украина. E-mail: deniszagirniak@gmail.com

В статье в качестве панацеи от хронического недофинансирования государственного высшего образования использовано концептуальный прием, позволяющий государству одновременно как регулятору отношений в сфере высшего образования и заказчику образовательных услуг достичь компромисса с поставщиками. Суть приема заключается в определении для высших учебных заведений минимально возможного по безубыточности объема поставок услуг, который они обязуются продать государству как регулятору. В свою очередь, государство как заказчик обязуется разделить с вузами ответственность посредством приобретения части услуг при продаже минимального объема. Предложенный прием позволяет достичь единства регулирующей и коммерческой составляющих в деятельности государства в сфере высшего образования.

Ключевые слова: финансирование высшего образования, учреждение высшего образования, госзаказ, объем услуг, безубыточность, прагматизм, сфера высшего образования.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ. У пункті 3 розділу IV Умов прийому на навчання до закладів вищої освіти (ЗВО) України 2018 р. (Умови прийому 2018 р.) викладено механізм розподілу бюджетних місць за освітніми рівнями (ОР) «Бакалавр» (б): «Розподіл обсягу прийому за державним і регіональним замовленням між ЗВО здійснюється державними (регіональними) замовниками за спеціальностями та формами навчання». Згідно з Розділом VII, конкурсний відбір для вступу на перший курс для здобуття ступеня бакалавра на основі повної загальної середньої освіти (ПЗСО) відбувається у формі зовнішнього незалежного тестування (ЗНО) або в інших формах (п. 1). Незалежно від форм, відбір проводиться на основі конкурсного бала (п. 2). Відповідно до пункту 8, остаточно конкурсний бал множить на коефіцієнти, серед яких – регіональний (РК) і сільський (СК). РК дорівнює 1,00 для конкурсних пропозицій ЗВО у Києві, 1,04 – у дев'яти областях (Донецькій, Житомирській, Кіровоградській, Луганській, Миколаївській, Сумській, Херсонській, Хмельницькій, Чернігівській) і переміщених ЗВО, 1,02 – у інших випадках. СК дорівнює 1,02 і 1,05 – для спеціальностей галузі знань 20 «Аграрні науки та продовольство» [1]. Отже, за формальною ознакою, Замовник надав перевагу, які враховують регіональну приналежність вступника та ЗВО. Переваги сприймаються неоднозначно щодо заявлених у їх назві цілей.

Так, виникає питання щодо вибору саме цих дев'яти областей. Оскільки основу остаточного конкурсного бала складає бал ЗНО, то $PK = 1,04$ підвищує бал ЗНО вступників до регіональних ЗВО. Для недосвідченого в освітніх перипетіях спостерігача відсутні явні, а, значить, переконливі пояснення такого «шляхетного жесту» держави. РК, з одного боку, стимулює здачу ЗНО тими, хто вагається, а, з іншого, компенсує порівняно невисокі значення бала ЗНО у вступників з певних регіонів. Для місцевих вступників РК однаковий для всіх, а вступників з навчально-наукових центрів (ННЦ) навряд зацікавлять регіональні ЗВО, тобто РК стимулює міжрегіональну освітню міграцію.

Викликає сумнів і практична користь РК і СК для більшості вступників, які проживають на зазначених територіях і мають право на переваги. Багаторічний досвід ЗНО переконує у тому, що мешканці сіл і районних центрів поступаються знаннями мешканцям мегаполісів і обласних центрів. Різниця в результатах ЗНО така, що зазначені в Умовах значення РК і СК ніяк не зможуть її компенсувати. Отже, значення РК і СК надають більшою мірою моральну (символічну), ніж реальну, підтримку. Для сільських мешканців, які все-таки знайшли можливість добре підготуватися і здати ЗНО з вищим за середній рівень, сільський коефіцієнт буде допомогою у боротьбі за бюджетні місця у престижних закладах ННЦ. Для володарів привілеїв з балами ЗНО,

дещо нижчими за середній рівень, значення РК і СК не мають практичної цінності, оскільки на бюджетні місця вони не претендують, а ліцензійний обсяг дозволяє їм вступити за контрактом до будь-якого ЗВО на абсолютну більшість спеціальностей. Отже, ті, кому адресовані РК і СК, маючи здоровий глузд (не вдаючись до постулатів формальної логіки), зрозуміють низьку результативність коефіцієнтів. Той, хто створив РК і СК, аналізуючи вступну компанію 2018 р., дійде аналогічного висновку. Наступного року, можливо, будуть змінені значення РК і СК або виникнуть нові ідеї.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ З ПРОБЛЕМ. Дослідженню проблеми пошуку оптимального співвідношення держзамовлення та гармонійного розвитку держави задля забезпечення гідного рівня життя населення на всій території країни присвячено праці таких авторів, як: Матерлі Ш. і Тілмант М. [2], Купец О. [3], Співаковський О. [4] та ін. Шевцов А., коментуючи особливості нових Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності закладів освіти, зазначив, що «кількість здобувачів ВО на певній спеціальності та рівні ВО має становити не менше 50 % відповідного ліцензійного обсягу» [5]. Автор визначив межу нормативно дозволеного обсягу прийому, але при цьому не пояснив економічну доцільність обмеження. Проте, не зважаючи на проведені дослідження, залишається відкритим питання оптимізації фінансування вищої освіти для розвитку економіки регіонів.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ І ДОСЛІДЖЕННЯ. Метою статті є реновація державної політики фінансування вищої освіти.

ВИКЛАД ОСНОВНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ. Купец О. називає ВО України цікавою лабораторією для вивчення чинників унаслідок швидкої зміни освітнього середовища, структурних перетворень і перехідних реформ [2]. Використання РК і СК у конкурсному наборі є знаковим для української вищої освіти (ВО). Цим держава визнає власну нездатність створити умови для забезпечення рівня якості середньої освіти у сільських районах, який не поступався б якості знань в обласних центрах. Це підтверджує перевищення 2016 р. обсягу первинного попиту (на базі повної загальної середньої освіти) у сегменті «Молодший спеціаліст» (мс) над обсягом у сегменті «Бакалавр» (б) ринку освітніх послуг Полтавщини [6]. Після закінчення дев'ятого класу молодь вступає до коледжів і технікумів, не будучи впевненою у задачі ЗНО. За суттю, РК і СК є інструментами, які покликані нівелювати різницю у рівнях якості середньої освіти і забезпечити однаковий доступ до державного замовлення, незалежно від місця проживання вступників.

Однак недосконалість інструменту зовсім не означає марність його вибору для розв'язання завдань. Регіоналізація ВО насамперед орієнтована на професійно-кваліфікаційні потреби ринку праці. Держава зобов'язується забезпечити гідний рівень життя населення на всій території країни, а для цього необхідно розвивати економіку регіонів. Матерлі Ш. і Тілмант М. наголошують, що працевлаштування у регіоні є принципом Європейської стратегії зайнятос-

ті та компонентом стратегій «Європа 2020», «Освіта і підготовка 2020». Політика Єврокомісії наголошує на важливості для ЗВО надання випускникам знань і навичок для конкуренції за посади. Тривалий час уряд США намагається пов'язати можливості працевлаштування з питаннями доступу до ВО. З одного боку, 50 % роботодавців США мають проблеми з кваліфікацією випускників ЗВО, а, з іншого, менше 50 % студентів добре не вивчили ринок праці, коли вибирали професію [2]. Купец О. вважає, що регіони з «людським капіталом», який стрімко зростає, залучають інвестиції з високою продуктивністю. Авторка припускає, що регіони з високим рівнем прямих інвестицій змогли реконструювати свою економіку, створивши місця для робітників високої кваліфікації у сучасних галузях, тобто ефективно використали «людський капітал» [3]. Безумовно, без якісної середньої освіти не може бути якісної ВО, але це - проблема окремого дослідження.

Відносини Замовника та ЗВО щодо фінансування підготовки магістрів (м) регулюються Критеріями конкурсного відбору виконавців держзамовлення на підготовку магістрів у ЗВО, які знаходяться у сфері управління МОНУ (Критерії). Для визначення обсягу держзамовлення задіяні дев'ять критеріїв. За ознакою «Тип впливу» критерії розділено на три групи. До першої належать три критерії, які безпосередньо впливають на підготовку магістрів: критерій якості наукової роботи у ЗВО (К1); критерій акредитованості магістерської освітньої програми (К5); критерій наявності аспірантури та/або докторантури за цією спеціальністю у ЗВО за умови наявності контингенту аспірантів та/або докторантів (К6). До другої групи належать три критерії, які частково впливають на підготовку магістрів: критерій диверсифікації джерел доходу ЗВО (К2); регіональний критерій (К4); інтегральний критерій якості кадрового забезпечення, якості навчання та міжнародного визнання (К3). Три критерії третьої групи опосередковано впливають на підготовку магістрів: критерій популярності магістерських програм ЗВО (К7); критерій чисельності іноземних студентів (К8); спеціалізований критерій (К9) [7]. Серед критеріїв є такі, які заздалегідь недоступні для регіональних ЗВО, що зменшує їхні шанси на отримання держзамовлення. Так, К7 ураховує осіб, зарахованих на магістерські програми серед випускників інших ЗВО, що надає безперечну та суттєву перевагу ЗВО з ННЦ. Антирегіональний характер має К8, оскільки для іноземців більш привабливими є мегаполіси. Регіональним ЗВО складніше досягти міжнародного визнання, що перетворює К3 на антирегіональний. Отже, критерії, які впливають частково або опосередковано, переважають у закладах з ННЦ.

Чинні правила розподілу фінансування провокують освітню міграцію, коли країні за результатами ЗНО абітурієнти вступають до ННЦ. Саме цю проблему характеризує Співаковський О. [4]. Але проблема не у тому, що до ННЦ ідуть обдаровані, а у тому, що більшість після навчання не повертається у рідні пенати. Отже, регіони можуть розраховувати виключно на випускників регіональних ЗВО, які не мали намірів від'їжджати з рідних місць.

Необхідно перевірити тезис щодо неповернення осіб, які виїхали на навчання за межі регіону. Як аргумент вибрано територіальну структуру освіти персоналу ПрАТ «Кременчуцький колісний завод», ВАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбі-

нат» і ПрАТ «Кременчуцький завод дорожніх машин «Кредмаш».

У табл. 1 подано територіальну структуру персоналу ПрАТ «Кременчуцький колісний завод» за освітніми рівнями.

Таблиця 1 – Територіальна структура персоналу ПрАТ «Кременчуцький колісний завод» за освітніми рівнями*

Назва населеного пункту	Усього в пункті		Розподіл осіб за освітніми рівнями				
	Осіб	Відсоток	<i>нкp</i>	<i>кp</i>	<i>мc</i>	<i>б</i>	<i>с</i>
Населені пункти Полтавської області							
м. Полтава	9	1,69		1	6		2
с. Березова Рудка Пирятинського району	1	0,19			1		
м. Горішні Плавні	3	0,56		2	1		
смт Градизьк Глобинського району	1	0,19		1			
м. Кременчук	403	75,61	1	314	38	5	45
м. Лубни	1	0,19		1			
м. Решетилівка	1	0,19		1			
с. Хомутець Миргородського району	1	0,19			1		
м. Хорол	2	0,38			2		
Усього	422	79,17	1	320	49	5	47
Навчально-наукові центри України							
м. Київ	5	0,94		1			4
м. Дніпро	11	2,06			1	2	8
м. Донецьк	1	0,19					1
м. Харків	17	3,19			3		14
м. Одеса	1	0,19			1		
Усього	35	6,57		1	5	2	27
Інші населені пункти України							
м. Глухів Сумської обл.	2	0,38			1		1
м. Дніпродзержинськ	2	0,38			1		1
м. Корсунь-Шевченківський	1	0,19		1			
м. Кривий Ріг	1	0,19		1			
м. Кропивницький	4	0,75				1	3
м. Олександрія Кіровоградської обл.	4	0,75		1	3		
м. Павлоград	1	0,19			1		
смт Слав'янськ Луганської обл.	1	0,19			1		
м. Слов'янськ Донецької обл.	1	0,19			1		
смт. Старобешево Донецької обл.	1	0,19		1			
м. Черкаси	2	0,38		1			1
Усього	20	3,75		5	8	1	6
Населені пункти за кордоном							
м. Выборг Ленінградської області РФ	1	0,19					1
м. Кумертау, Республіка Башкортостан РФ	1	0,19		1			
м. Москва, РФ	1	0,19			1		
м. Самара, РФ	1	0,19					1
Усього	4	0,75		1	1		2
Населенні пункти не вказані	52	9,76	44	6	2		
Усього	533	100,00	45	333	65	8	82

* Власна розробка автора

нкp – некваліфікований робітник, *кp* – кваліфікований робітник, *мc* – молодший спеціаліст, *б* – бакалавр, *с* – спеціаліст

За відомостями у табл. 1, працівники колективу підрозділу ПрАТ «Кременчуцький колісний завод» отримали професійну освіту у 29 населених пунктах. Абсолютна більшість працівників навчалась у Кременчуці, тобто у місці розташування заводу. Чимало осіб отримали освіту у сусідніх із Кременчуком районах, наприклад, у м. Горішні Плавні, смт

Градизьк, м. Олександрія. Професійні знання та навички набували як в обласному центрі, так і у селищах, наприклад, у с. Березова Рудка у Березоворудському технікумі або у с. Хомутець у Хомутецькому ветеринарно-технологічному коледжі. У Полтавській області отримали освіту 79,17 % працівників підрозділу, серед яких за ОР «Кваліфікований робі-

тник» (*кр*) – 96,10 %, за ОР «Молодший спеціаліст» (*мс*) – 75,38 %, за ОР «Бакалавр» (*б*) – 62,50 %, що вказує на регіональний характер професійної освіти.

У табл. 2 подано територіальну структуру персоналу ВАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат» за освітніми рівнями.

Таблиця 2 – Територіальна структура персоналу ВАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат» за освітніми рівнями*

Назва населеного пункту	Усього в пункті		Розподіл осіб за освітніми рівнями				
	Осіб	Відсоток	<i>нкр</i>	<i>кр</i>	<i>мс</i>	<i>б</i>	<i>с</i>
Населені пункти Полтавської області							
м. Полтава	3	0,43		2			1
м. Горішні Плавні	548	77,95		521	26		1
м. Кобеляки	2	0,28		2			
м. Кременчук	47	6,69		19	1		27
м. Решетилівка	1	0,14		1			
Усього	601	85,49		545	27		29
Навчально-наукові центри України							
м. Київ	2	0,28					2
м. Дніпро	50	7,11		1		3	46
м. Харків	11	1,56		1	1		9
Усього	63	8,96		2	1	3	57
Інші населені пункти України							
м. Вільногірськ Дніпропетровської обл.	1	0,14		1			
м. Дніпродзержинськ	1	0,14				1	
м. Кривий Ріг	20	2,84			2	5	13
м. Кропивницький	1	0,14		1			
м. Луганськ	2	0,28			1	1	
смт Новозибківськ Чернігівської обл.	1	0,14				1	
м. Олександрія	1	0,14		1			
Усього	27	3,84		3	3	8	13
Населені пункти за кордоном							
м. Абакан, РФ	1	0,14					1
м. Єреван, Вірменія	1	0,14					1
м. Москва, РФ	1	0,14					1
м. Ташкент, Узбекистан	1	0,14		1			
Усього	4	0,57		1			3
Пункти не вказані	8	1,14		8			
Усього	703	100,00		559	31	11	102

* Власна розробка автора

нкр – некваліфікований робітник, *кр* – кваліфікований робітник, *мс* – молодший спеціаліст, *б* – бакалавр, *с* – спеціаліст

За даними табл. 2, працівники ВАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат» отримали професійну освіту як у 19 населених пунктах України, так і за її межами. Абсолютна більшість осіб навчалась у м. Горішні Плавні, де розташований ВАТ «Полтавський гірничо-збагачувальний комбінат». На навчальні заклади Полтавщини припадає підготовка 85,49 % працівників колективу. Серед ННЦ особливо виділяється Дніпро, де освіту отримали 50 осіб. У табл. 3 подано територіальну структуру персоналу ПрАТ «Кременчуцький завод дорожніх машин «Кредмаш» за освітніми рівнями.

Відповідно до інформації у табл. 3, персонал ПрАТ «Кременчуцький завод дорожніх машин «Кредмаш» отримав професійну освіту у 11 населених пунктах України та у семи за кордоном. Абсолютна більшість (82,40 %) осіб отримали освіту на Полтавщині, зокрема у Кременчуці (81,27 %). Регіональний характер професійної освіти безумовний.

Отже, відомості у табл. 1–3 наочно вказують на домінування регіональної складової в освітній хара-

ктеристичі пропозиції на локальному ринку праці (м. Кременчук і м. Горішні Плавні). Регіоналізація є вихідним аргументом у відносинах Замовника та ЗВО. Оновлення відносин Замовника та ЗВО у контексті регіоналізації потребує реалізації комплексу процедур.

Перша – мотивування вступників до вибору регіональних ЗВО. Як інструменти мотивації вибрано РК і СК. Пропонується встановити такі значення РК:

– РК = 1,00 для конкурсних пропозицій ЗВО у Дніпрі, Києві, Львові, Одесі, Харкові (перша категорія). Міста є визнаними навчально-науковими центрами, які є реципієнтами в освітній міграції, а тому не потребують мотивації випускників;

– РК = 1,21 для конкурсних пропозицій ЗВО, розташованих у областях, визначених Замовником і переміщених ЗВО (друга категорія). «1,21» – символічне значення, покликане, порівняно із чинним значенням «1,04» (Умови прийому 2018 р.), продемонструвати значну різницю значень ЗНО для вступників, які проживають на різних територіях;

–РК = 1,15 для конкурсних пропозицій ЗВО, розташованих в інших областях (третья категорія). «1,15» – символічне значення, покликане, порівняно із чинним значенням «1,02» (Умови прийому

2018 р.), продемонструвати вагому різницю значень ЗНО для вступників, які проживають на різних територіях.

Таблиця 3 – Територіальна структура персоналу ПрАТ «Кременчуцький завод дорожніх машин «Кредмаш» за освітніми рівнями*

Назва населеного пункту	Усього в пункті		Розподіл осіб за освітніми рівнями				
	Осіб	Відсоток	нкр	кр	мс	б	с
Населені пункти Полтавської області							
м. Горішні Плавні	1	0,37			1		
м. Кременчук	217	81,27	1	140	41	22	13
м. Хорол	2	0,75			2		
Усього	220	82,40	1	140	44	22	13
Навчально-наукові центри України							
м. Київ	1	0,37					1
м. Харків	9	3,37				3	6
Усього	10	3,75				3	7
Інші населені пункти України							
м. Вінниця	1	0,37		1			
м. Кропивницький	2	0,75					2
м. Макіївка Донецької обл.	1	0,37			1		
м. Миколаїв	1	0,37			1		
м. Новомосковськ Дніпропетровської обл.	1	0,37		1			
м. Умань Черкаської обл.	1	0,37			1		
Усього	7	2,62		2	3		2
Населені пункти за кордоном							
м. Белгород РФ	1	0,37			1		
м. Гомель, Білорусь	1	0,37			1		
м. Новочеркаськ Ростовської обл., РФ	1	0,37					1
м. Ростов-на-Дону, РФ	1	0,37			1		
м. Санкт-Петербург, РФ	1	0,37			1		
м. Тольятті Самарської обл., РФ	1	0,37			1		
м. Туркменбаші, Туркменістан	1	0,37			1		
Усього	7	2,62			6		1
Пункти не вказані	23	8,61	11	12			
Усього	267	100,00	12	154	53	25	23

* Власна розробка автора

нкр – некваліфікований робітник, кр – кваліфікований робітник, мс – молодший спеціаліст, б – бакалавр, с – спеціаліст

Для СК пропонується встановити значення відповідно до другої і третьої категорій РК. З дотриманням прагматизму реальні значення РК і СК для другої і третьої категорій ЗВО визначаються на підставі ретельного аналізу вступних кампаній за попередні три роки (обсяги первинного та вторинного попиту, обсяги міжрегіональної освітньої міграції абітурієнтів, прогноз динаміки випускників ПЗСО), а також стан і перспективи розвитку регіону. Необхідно враховувати, що освітня міграція характерна насамперед тим, що випускники не вбачають застосування своїх майбутніх професійних знань у регіоні. Тому для визначення РК необхідно враховувати середньострокові перспективи розвитку економіки регіону. Інакше освітню міграцію змінить міграція висококваліфікованої робочої сили. Окрім раціонально-аналітичного підґрунтя, значення РК повинно мати емоційне забарвлення, яке спонукатиме вступників зробити вибір на користь регіональних ЗВО.

Друга процедура – надання регіональним ЗВО реальної можливості набору студентів за держзамовленням. Найбільш придатною для цього слід вважати закрити (фіксовану) конкурсну пропозицію (закритий або фіксований конкурс), яка передбачає заздалегідь визначену для регіональних ЗВО кількість місць для навчання за державним замовленням [1]. За окремими спеціальностями, що мають першочергову значущість для економіки регіону, Замовник, за ініціативою регіональних ЗВО, надає дозвіл на закритий конкурс. Загальний обсяг державного замовлення, згідно з п. 4 Порядку, наведено у Державному контракті, який укладається Замовником із ЗВО. Слід зауважити, що Державний контракт складено щодо «надання послуг з підготовки кваліфікованих робітників закладом професійної (професійно-технічної) освіти за професіями загальнодержавного значення», а у п. 4 Порядку йдеться про надання послуг з підготовки магістрів [8; 9]. У подальшо-

му, згадуючи про Державний контракт, ідеться про підготовку магістрів.

Отже, перша і друга процедури передбачають подвійну персоніфікацію держзамовлення: стосовно абітурієнтів, які за підсумками ЗНО та значенням РК отримали таке право, і стосовно ЗВО, які отримали бюджетні місця згідно з фіксованим конкурсом.

Третя процедура – запровадження економічної доцільності надання освітньої послуги ($OP_{код}^{op}$) за певним освітнім рівнем (op) і спеціальністю ($код$). У подальшому відносинам Замовника і ЗВО бракує економічної відповідальності сторін. В Умовах прийому 2018 р. [1], а також у Критеріях [1] відсутній економічний аспект державної політики фінансування ЗВО, який лежить у площині безбитковості діяльності ЗВО. Малочисельні студентські групи є сучасною ознакою діяльності регіональних ЗВО. Об'єктом взаємної відповідальності у відносинах між Замовником і ЗВО мають бути мінімальний щодо безбитковості обсяг ($q_{код}^{op\ фн}$) первинного попиту за $OP_{код}^{op\ фн}$ за формою навчання ($фн$). Необхідною умовою визначення $q_{код}^{op}$ є встановлення розміру витрат на надання $OP_{код}^{op\ фн}$. Щорічно фінансовий підрозділ ЗВО, спільно з бухгалтерією, складають кошторис витрат за кожною освітньою програмою та формою навчання. Цю процедуру слід уважати стандартною, оскільки вона виконується протягом багатьох років. Для позначення показника «Витрати на одного студента на навчальний рік, який отримує $OP_{код}^{op\ фн}$ за відповідною формою навчання» використано показник $\bar{S}_{код}^{op\ фн}$. [10]. Наприклад, $\bar{S}_{075}^{б\ дф}$ – витрати на одного студента денної форми навчання, який навчається за спеціальністю «Маркетинг». Значення $\bar{S}_{код}^{op\ фн}$ у сегменті $б$ поширюється і на студентів, зарахованих на другий (третій) курс на базі $OP\ мс$.

До цього часу ЗВО якщо і розраховували $q_{код}^{op\ фн}$, то виключно для власного користування. Так, під час попереднього розподілу навчального навантаження між кафедрами і викладачами на наступний навчальний рік використовується показник «чисельність майбутнього контингенту студентів», який ураховує не тільки майбутніх студентів першого курсу, але і зарахованих на другий або третій курс за скороченим терміном навчання. Перехід до принципу взаємної відповідальності у відносинах закладів із Замовником робить мінімальним щодо безбитковості обсяг попиту надбанням Замовника. Розрахунок $q_{код}^{op\ фн}$ набагато складніший за вартість освітніх послуг, оскільки має враховувати контингент студентів старших курсів, а також можливі зміни у майбутньому контингенті студентів першого курсу. У разі неможливості сформулювати мінімальний обсяг попиту набір за спеціальністю скасовується. Згідно з ринковими принципами, величини $q_{код}^{op\ фн}$ викликають інтерес для ЗВО у випадку, коли плата за на-

вчання покриває витрати на надання $OP_{код}^{op\ фн}$. Якщо $q_{код}^{op\ фн} > q_{код}^{op}$, то $q_{код}^{op\ фн}$ є збитковим, а значить, ця послуга вилучається з номенклатури, яка виставляється закладом на продаж у період приймальної кампанії. У разі $q_{код}^{op\ фн} < q_{код}^{op}$, то $q_{код}^{op\ фн}$ є безбитковим, тобто його слід уважати об'єктом відносин ЗВО із Замовником. Отже, номенклатура $OP_{код}^{op\ фн}$ закладу може щорічно змінюватися. Відносини регулюють зобов'язання сторін щодо фінансування прогнозованих обсягів попиту на $OP_{код}^{op\ фн}$.

У межах мінімального обсягу первинного попиту Замовник установлює обсяг $f_{код}^{op\ фн}$ державного замовлення за $OP_{код}^{op\ фн}$, тобто закрити конкурсну пропозицію. У разі скасування набору за спеціальністю обсяг державного замовлення дорівнює нулю ($f_{код}^{op\ фн} = 0$). Якщо не всі місця держзамовлення за $OP_{код}^{op\ фн}$ будуть затребувані, то набір відбудеться у разі сформованого мінімального обсягу попиту.

Загальні на обсяг $f_{код}^{op\ фн}$ бюджетні витрати за $OP_{код}^{op\ фн}$ за формою навчання позначено символом $S_{код}^{op\ фн}$. Обчислення $\bar{S}_{код}^{op\ фн}$ і $S_{код}^{op\ фн}$ містяться у додатках до Державного контракту: «Загальна вартість послуг з підготовки кваліфікованих робітників за бюджетні кошти в розрізі професій» (додаток 1), «Плановий кошторис витрат на оплату послуг з підготовки кваліфікованих робітників на умовах державного замовлення за професією загальнодержавного значення» (додаток 2), «Розрахунок до планового кошторису витрат на оплату послуг з підготовки кваліфікованих робітників на умовах державного замовлення за професією загальнодержавного значення» (додаток 3) [9].

Загальні на обсяг $q_{код}^{op\ фн}$ витрати за усіма джерелами фінансування за $OP_{код}^{op}$ за формою навчання позначено символом $S_{код}^{op\ фн}$.

Різниця між $S_{код}^{op\ фн}$ і $S_{код}^{op\ фн}$:

$$S_{\text{et}\ \ddot{a}}^{n\ \delta\ \delta i} = S_{\text{et}\ \ddot{a}}^{\delta\ \delta i} - S_{\text{et}\ \ddot{a}}^{\delta\ \delta i}$$

демонструє фінансові зобов'язання ЗВО щодо підготовки фахівців за певним освітнім рівнем і формою підготовки у обсязі $q_{код}^{op\ фн}$, який складає різницю між $q_{код}^{op\ фн}$ і $f_{код}^{op\ фн}$:

$$q_{\text{et}\ \ddot{a}}^{n\ \delta\ \delta i} = q_{\text{et}\ \ddot{a}}^{\delta\ \delta i} - f_{\text{et}\ \ddot{a}}^{\delta\ \delta i}$$

Обчислення $S_{код}^{op\ фн}$ і $S_{код}^{op\ фн}$ необхідно занести до вищезгаданих додатків до Державного контракту.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ. Отже, субсидіарні відносини ЗВО і Замовника регулюються параметрами: мінімальний обсяг $(q_{код}^{op\ фн})_{min}$ первинного попиту за $O\dot{I}_{\text{et}\ \ddot{a}}^{\delta\ \delta i}$ за відповідною формою навчання; кількість $f_{код}^{op\ фн}$ місць первинного державного замовлення за $OP_{код}^{op\ фн}$ за відповідною формою навчання; витрати

$\bar{S}_{\text{et}\ddot{a}}^{i\delta\delta i}$ на одного студента на навчальний рік, який отримує $OP_{\text{код}}^{op\text{ фн}}$ за відповідною формою навчання; загальні бюджетні витрати $S_{\text{код}}^{op\text{ фн}}$ за $OP_{\text{код}}^{op\text{ фн}}$ за формою навчання за первинним попитом; загальні витрати $S_{\text{код}}^{op\text{ фн}}$ за усіма джерелами фінансування за $OP_{\text{код}}^{op\text{ фн}}$ за формою навчання за первинним і вторинним попитом.

Розподіл ліцензійного обсягу $I_{\text{код}}^{op}$ за формами навчання є прерогативою ЗВО, яка має враховувати $q_{\text{код}}^{op\text{ фн}}$. Великої різниці у значеннях $\bar{S}_{\text{код}}^{op\text{ фн}}$ у різних ЗВО не очікується, оскільки ліцензійні умови передбачають однакові для усіх закладів вимоги за усіма видами ресурсів. Якщо у додатку 4 до Державного контракту «Помісячний план витрат на оплату послуг з підготовки кваліфікованих робітників на умовах державного замовлення за професією загальнодержавного значення» подані значення $S_{\text{код}}^{ob\text{ фн}}$, які відбивають відповідальність Замовника, то оновлений варіант додатка 4 має містити також значення $S_{\text{код}}^{op\text{ фн}}$ і $S_{\text{код}}^{n\text{op}\text{ фн}}$, які відбивають відповідальність ЗВО. Затвердження сторонами Державного контракту значень $\bar{S}_{\text{код}}^{op\text{ фн}}$ відбувається у додатку 5 «Протокол узгодження вартості послуг з підготовки кваліфікованих робітників закладом професійної (професійно-технічної) освіти за професіями загальнодержавного значення». До додатка 6 до Державного контракту «Акт наданих послуг з підготовки кваліфікованих робітників за професією загальнодержавного значення» необхідно ввести зміни щодо величини $q_{\text{код}}^{op\text{ фн}}$ [9].

Мінімальний обсяг попиту слід розглядати не як показник діяльності ЗВО, а як концептуальний прийом у відносинах ЗВО і держави. Його втілення у практику діяльності ЗВО дозволить досягти у стислий термін фінансової автономії. Аналогічно ОР б концептуальний прийом може бути застосовано у фінансуванні ОР м і мс.

ЛІТЕРАТУРА

1. Наказ МОН України «Про затвердження деяких нормативно-правових актів з питань прийому на навчання до закладів вищої освіти» від 13.10.2017

DISTRIBUTION OF PUBLIC PROCUREMENT AS AN INSTRUMENT OF FINANCIAL POLICY IN HIGHER EDUCATION

D. Zagirniak

Kremenchuk Mykhailo Ostrogradskyi National University

vul. Pershotravneva, 20, Kremenchuk, 39600, Ukraine. E-mail: deniszagirniak@gmail.com

Purpose. In the article, as a panacea for chronic underfunding of state higher education, it is used a conceptual method, that allows the state to simultaneously both the regulator of relations in the field of higher education and the customer of educational services to reach a compromise with suppliers. **Methodology.** The essence of the admission is to define for the institutions of higher education the minimum possible for the break-even nature of the supply of services, that they are obliged to sell to the state as a regulator. In own turn the state as a customer undertakes to share responsibility with higher education institutions through the purchase of a part of the services subject to the sale of the minimum volume. **Results.** Given reception allows achieving the unity of regulatory and commercial components in the state's activities in the field of higher education.

Key words: financing of higher education, institution of higher education, state order, volume of services, break-even, pragmatism, sphere of higher education.

№ 1378. *Офіційний вісник України*. 2017. № 97. Ст. 2975.

2. Matherly Ch., Tillman M. Higher Education and the Employability Agenda. *The Palgrave international handbook of higher education policy and governance*. [Eds. J. Huisman, H. Boer, D. Dill, M. Souto-Otero]. New York : Palgrave Macmillan. 2015. P. 281–299.

3. Kupets O. Education-job mismatch in Ukraine: Too many people with tertiary education or too many jobs for low-skilled? *Journal of Comparative Economics*. 2016. Volume 44, Issue 1. P. 125–147.

4. Співаковський О. Закон «Про вищу освіту»: з поправками на національний інтерес і вимоги часу. *Голос України*. 10 липня 2018. № 123 (6878). С. 4.

5. Шевцов А. Ліцензування по-новому. *Освіта України*. 29 травня 2018 р. № 21 (1567). С. 8-9.

6. Загірняк Д. М. Реалізація коледжами і технікумами освітнього потенціалу: економічний аспект. *Економіка і організація управління*. Вінниця : Донецький національний університет імені Василя Стуса. 2017. № 4 (28). С. 193–205.

7. Наказ МОН України «Про затвердження Критеріїв конкурсного відбору виконавців державного замовлення на підготовку магістрів у закладах вищої освіти, які знаходяться у сфері управління МОН» від 03.05.2018 № 445. *Офіційний вісник України*. 2018. № 48. Ст. 1687.

8. Про затвердження Порядку розміщення державного замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів : Постанова Кабінету Міністрів України від 20.05.2013 № 363. *Офіційний вісник України*. 2013. № 39. ст. 1378.

9. Наказ МОН України «Державний контракт на надання послуг з підготовки кваліфікованих робітників закладом професійної (професійно-технічної) освіти за професіями загальнодержавного значення» від 04.10.2017 № 1349. *Офіційний вісник України*. 2017. № 92. Ст. 2809.

10. Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 29.04.2015 № 266. *Офіційний вісник України*. 2015. № 38. ст. 1147.

REFERENCES

1. Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine (2017) “On Approval of Certain Regulatory Acts on Admission to Higher Education Institutions”, *Ofitsiynyy visnyk Ukrainy*, dated 13 October 2017, No. 1378, vol. 97, pt. 2975.
2. Matherly, Ch., Tillman, M. (2015) “Higher Education and the Employability Agenda”, *The Palgrave international handbook of higher education policy and governance*, [Eds. J. Huisman, H. Boer, D. Dill, M. Souto-Otero], New York : Palgrave Macmillan, P. 281–299.
3. Kupets, O. (2016) “Education-job mismatch in Ukraine: Too many people with tertiary education or too many jobs for low-skilled?”, *Journal of Comparative Economics*, Volume 44, Issue 1. pp. 125–147.
4. Spivakovsky, O. (2018) The Law “On Higher Education”: Amended for national interest and time requirements, *Holos Ukrayiny*, July 10, No. 123 (6878), P. 4
5. Shevtsov, A. (2018) “Licensing in a new way”, *Osvita Ukrayiny*, May 29, No. 21 (1567). pp. 8-9.
6. Zagirniak, D. M. (2017) “Realization by colleges and technical schools of educational potential: the economic aspect”, *Economics and management organization*, Vinnytsya: Vasyl Stus Donetsk National University, No. 4 (28), pp. 193-205.
7. Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine (2018) “On Approval of the Criteria for the Competitive Selection of Government Contractors for Masters Training in Higher Educational Institutions in the Field of Management of the Ministry of Education and Science” of 03.05.2018 No. 445, *Ofitsiynyy visnyk Ukrainy*, No. 48, Art. 1687.
8. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine (2013) On Approval of the Procedure for placing the state order for the training of specialists, scientific, scientific and pedagogical and labor personnel, improvement of professional skills and retraining of personnel, dated May 20, No. 363, *Ofitsiynyy visnyk Ukrayiny*, 2013, No. 39. Art. 1378
9. Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine (2017) “State Contract for the Provision of Services for the Training of Qualified Workers by the Establishment of Professional (Vocational) Education in the Professions of National Value” of 10.04.2017, No. 1349, *Ofitsiynyy visnyk Ukrayiny*, No. 92, Art. 2809.
10. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine (2015) On Approval of the List of Fields of Knowledge and Specialties under which Higher Education Institutions are Prepared: dated 29.04.2015 No. 266, *Ofitsiynyy visnyk Ukrayiny*, No. 38, Art. 1147.

Стаття надійшла 02.06.2018.